

**LANDBOUWKRONIEK.
MDCCCLXX**

**VERMINDERING VAN HET LEDENTAL BIJ COÖPERATIEVE
ZUIVELFABRIEKEN EN WAT ER TEGEN TE DOEN.**

Ik heb een gesprek gehad met een bestuurslid van een Coöperatieve Zuivelfabriek. Deze klaagde erover, dat zijn vereeniging in dezen tegenwoordigen tijd herhaaldelijk leden verloor, doordat oudere leden niet weer inhuurden en de opvolgers zich niet bij de fabriek aansloten. Zelfs werd daarbij de klacht geuit, dat eigenboeren, die met het bedrijf ophielden, niet de minste moeite wenschten te doen om hun huurders bij de fabriek te houden. Hetzelfde verschijnsel komt bij meer coöperaties voor.

Het geval is inderdaad ernstig genoeg. Met elken „nijboer” uit de omgeving der fabriek, die - zich niet aansluit, vermindert de hoeveelheid melk, die de fabriek verwerkt met zeg 4000 K.G. per koe van de dieren, welke op de boerderij kunnen worden gemolken. Als op die wijze een honderdtal koeien zich afscheid dan beteekent dit 400.000 K.G. melk, welke niet behoeft te worden verwerkt.

Op zichzelf zou dit verlies van melk voor de zuivelfabriek geen al te groot bezwaar zijn, indien de totale kosten van bewerking in evenredigheid van het kleinere aantal K.G. melk verminderden. Indien het dus zóó was, dat bijv. vermindering van de hoeveelheid melk met zeg 1/15 deel gepaard ging met vermindering van het totale kostenbedrag met 1/15 deel.

Doch dit is op verre na niet het geval. Voor slechts enkele kosten geldt die evenredigheid, bijv. voor zout, stremsel en kleursel. De fabrieksgebouwen kunnen niet naar evenredigheid worden ingekrompen, het onderhoud daarvan blijft gelijk. Hetzelfde geldt voor werktuigen en machines; onderhoud en afschrijving vermindert niet of slechts in geringe mate. Kosten voor verlichting, brandstof en reiniging verminderen wel iets, maar niet in evenredigheid met den minderen melkaanvoer. Het arbeidsloon kan men eerst verminderen, wanneer door daling van den melkaanvoer een man gemist kan worden en dan toch nooit in evenredigheid met de geringere hoeveelheid melk.

Het gevolg van dezen toestand zal dus zijn, dat de kosten der verwerking *per K.G. melk stijgen*, waarvan wederom het gevolg moet zijn dat de leden minder uitbetaald krijgen. Misschien is dit nog niet eens het ergste gevolg. De mogelijkheid bestaat ook, dat men op zoodanige wijze gaat bezuinigen, dat de zuinigheid de wijsheid bedriegt, bijv. door voort te sukkelen met, machines of werktuigen, die noodzakelijk door nieuwe dienden te worden vervangen. En dan raakt de fabriek allicht nog dieper in den put

Wil men een minder gewenscht of een verkeerd verschijnsel bestrijden, dan dient men de oorzaak of de oorzaken er van op te diepen. Wat is dus de oorzaak dat „nijboeren” zich niet langer aangetrokken voelen tot de coöperatieve zuivelfabriek der omgeving en hun melk aan een speculatieve fabriek verkoopen, ook zelfs dan als gemiddeld over het heele jaar gerekend de laatste niet meer uitkeert dan de eerste?

Men spreekt in de kringen der coöperators in dezen nog al eens van *coöperatie-schuwheid*. Maar dit is in werkelijkheid niets anders dan een woord, waarmee men lezers en hoorders en misschien ook zichzelf tracht te verblinden. Immers het zegt niets omtrent de oorzaak van het verschijnsel. Waarom schuwen dan een aantal „nijboeren” de coöperatie?

Alle handel en elk productiebedrijf gaat in meerdere of mindere mate gepaard met risico. Komt een boer zijn benodigdheden van een handelaar of van een particulier handelsbedrijf, dan schuift hij die risico van zich af. Als hij den handelaar heeft betaald en kwitantie heeft verkregen, kan hem daarvan verder nooit eenig kwaad overkomen. Hetzelfde is waar, wanneer de boer zijn producten, van welken aard ook, verkoopt aan een handelaar of aan een particuliere fabriek.

Maar nu de coöperatie. Alle aankoop- en verkoopverenigingen zijn ook handelsbedrijven. Alle coöperatieve fabrieken zijn dit eveneens. Elk handelsbedrijf kan op een gegeven oogenblik zoodanige verliezen lijden, dat de vraag aan de orde komt, of het nog langer kan blijven bestaan. Overkomt dit een coöperatief handelsbedrijf, dan moeten de leden het ontstane tekort bijpassen.

Nu zijn er in de laatste tijden nog al wat coöperatieve handelsbedrijven door verliezen te niet gegaan, of op het kantje af door reorganisatie gered. Men versta mij niet verkeerd: ik beweer niet, dat dit bij de coöperatie meer is voorgekomen dan bij de particuliere bedrijven. Naar alle waarschijnlijkheid is het tegendeel waar. Maar ontkennen kan men niet, dat ook bij de coöperatie ongelukken zijn voortgekomen, die de leden geld hebben gekost.

En het onaangename van het geval is, dat door aanzuivering van dergelijke tekorten de prijs van de producten, die de boer van de coöperatie heeft ontvangen (feitelijk gekocht) met dat tekort wordt verhoogd, zonder dat hij daarop ook maar eenigen invloed kan uitoefenen. Voor de producten, die de boer aan een dergelijke coöperatie heeft geleverd, wordt de totale ontvangst met het aangezuiverde tekort verminderd, ook zonder dat bij daarop eenigen invloed kan uitoefenen. Men heeft aan den lijve ondervonden, dat men in dergelijke omstandigheden het hecht uit de handen geeft.

De oorzaak nu van de coöperatie-schuwheid moet volgens mijn meening gezocht worden in de vrees, dat men te ongelegener tijd in een ongeval van bovenomschreven aard zal worden betrokken. En nu is het een vrij algemeen waar-

neembaar feit, dat de groote massa der menschen op algemeene indrukken afgaat en niet gewend is bepaalde gevallen te onderscheiden. Lid te zijn van een coöperatieve vereniging heeft in een aantal gevallen geleid tot verplichte aanzuivering van tamelijk groote tekorten. Dus staan alle coöperatieve vereenigingen onder verdenking en men is huiverig om daarvan lid te worden.

Toch moeten we wel degelijk onderscheid maken ten aanzien van de risico's bij verschillende soorten van coöperaties. De ervaring heeft geleerd, dat de risico, verbonden aan het lidmaatschap eener coöperatieve zuivelfabriek gering is. Mij is in Friesland geen enkel ongeval, zooals boven werd omschreven, bekend. Wel zijn er enkele voorbeelden buiten Friesland voorgekomen, zooals voor eenige jaren de groote coöperatie in Groningen en voor korten tijd een fabriek in het zuiden des land, ik meen van te Fijnaart, in het westen van Noord-Brabant. Wanneer men echter de oorzaak van de ongevallen bij deze beide fabrieken gaat opdiene, dan blijkt die te hebben bestaan in slechte controle op het beheer, hetzij van den directeur of van het bestuur.

Daar nu de administratie der coöperatieve zuivelfabrieken in ons gewest geregeld vanwege den bond wordt gecontroleerd, mogen we haast aannemen, dat ongevallen, als boven zijn omschreven, niet zullen voorkomen. Wanneer dan ook een „nijboer” door bestuursleden of door gewone leden wordt bewerkt om zijn toetreding tot de fabriek te verkrijgen, dan zullen de propagandisten de risico wel niet geheel kunnen wegredeneeren, maar zij zijn wel bevoegd er op te wijzen, dat het gevaar voor ongevallen door de controle van den bond gering is.

Het tot nog toe besprokene brengt ons op de financieele aansprakelijkheid der leden. Gewoonlijk is de regeling daarvan als volgt: Indien bij de gerechtelijke of, buitengerechtelijke vereffening der vereeniging blijkt dat haar baten niet voldoende zijn om aan hare verbintenissen te voldoen, dan zijn alle leden en zij, wier lidmaatschap nog geen jaar, voorafgaande aan den dag waarop tot vereffening werd besloten, geëindigd is, tegenover de vereffenaars aansprakelijk voor het tekort. Nu kan het aandeel in het tekort worden berekend door het totale tekort te deelen door het aantal leden. Dit is dan de aansprakelijkheid voor gelijke deelen en dit moet in de statuten zijn vastgelegd.

Billijker acht ik een regeling, waarbij ieders aandeel in het tekort wordt berekend in verhouding tot de hoeveelheid melk uit zijn bedrijf, welke in een bepaald aantal jaren, aan de vereffening voorafgaande, in de fabriek is verwerkt. Ook een dergelijke regeling kan in de statuten worden vastgelegd.

In een gemakkelijker verstaanbare taal overgebracht, kan de regeling der aansprakelijkheid geschieden als volgt:

Als er bij de vereffening een tekort blijkt te zijn van f 10.000 en er zijn 100 leden, dan moet bij aansprakelijkheid naar gelijke deelen ieder lid daarin f 100 bijdragen. Bij aansprakelijkheid in evenredigheid van de geleverde melk moet eerst worden berekend, hoeveel melk in een bepaald aantal jaren, aan de vereffening

fening voorafgaande, is verwerkt. Stel dat dit in de vastgestelde 5 jaar 30 miljoen K.G. bedraagt. Daarna moet voor elk lid worden berekend, hoeveel melk hij heeft geleverd. Een lid, die $\frac{1}{2}$ miljoen K.G. heeft aangevoerd, moet dan $\frac{1}{60}$ van het tekort bijdragen. Bedraagt de hoeveelheid geleverde melk 0.3 miljoen K.G., dan wordt de bijdrage in het tekort $\frac{1}{100}$.

Nu laat de wet op de Coöperatieve Vereenigingen ook andere regelingen van de financiële aansprakelijkheid toe. Er zijn zelfs coöperaties, welke leden niet de minste aansprakelijkheid in een ontstaan tekort dragen. Deze moeten dan achter haar naam de letters U. A. voeren (*Uitgesloten Aansprakelijkheid*). Verder kan een coöperatieve vereeniging de aansprakelijkheid in de statuten vrijwel naar willekeur regelen. Zij kan de leden aansprakelijk stellen voor hun geheele vermogen, zooals veelal bij de Boerenleenbanken het geval is. En zij kan ook in de statuten een maximum-bedrag aangeven, waarover de bijdrage in het tekort niet zal mogen uitgaan.

Het uitsluiten der financieele aansprakelijkheid, of de beperking daarvan tot een bepaald bedrag zal in den regel niet wenschelijk zijn voor een Coöperatieve Zuivelfabriek, met het oog op het verkrijgen van crediet. De leden verlangen wekelijksche uitbetaling van het melkgeld, of in elk geval een wekelijksche voorschot. Dit moet ook mogelijk zijn, als de betaling der verkochte boter en kaas eens wat stukt. En dan moet er geld worden opgenomen bij een bank en dit blijkt onmogelijk als de leden zich niet in voldoende mate aansprak hebben gesteld voor een tekort.

Alzoo kan men zeggen, dat zonder de financieele aansprakelijkheid, zooals die thans in statuten der meeste Coöperatieve zuivelfabrieken is geregeld, het bedrijf niet op kan worden gehouden. In die richting kan men dus bij de „nijboeren” geen verbetering zoeken ten aanzien van hun coöperatieschuwheid.

In mijn oog schiet er dan geen ander middel over om ze bij de fabriek te krijgen dan te trachten ze te winnen als leveranciers. Dat is feitelijk in strijd met het coöperatieve beginsel hetwelk eischt, dat men, om door samenwerking bepaalde voordeelen te bereiken, ook te zamen de lasten moet dragen, welke daarvan het gevolg zijn. Doch wanneer het blijkt, dat de „nijboeren” geen voordeel zien in de samenwerking en dat als gevolg daarvan de overblijvende leden in een minder gunstige conditie komen, dan acht ik het verstandiger de bakens te verzetten.

Als men door het aannemen van „nijboeren” als leveranciers de melk van verschillende bedrijven bij de fabriek kan houden dan is dit veel beter dan dat door aanhoudend ledenverloop de kosten van bewerking stijgen en dus noodzakelijkerwijs het uitbetaalde melkgeld vermindert.

A. R.